

Vragen en antwoorden over: Biodynamische preparaten

Biodynamische boeren werken in verbinding met het ritme van de natuur en verzorgen de levensprocessen in hun samenhang. Het is de kunst om het leven in bodem, plant, dier, mens, omgeving en kosmos op elkaar af te stemmen. Boeren verbinden zich niet alleen met de zichtbare, materiele kant van een plant of een dier, maar ook met de onzichtbare, geestelijke krachten die het levende organisme opbouwen. De biodynamische preparaten spelen hierbij een belangrijke rol. Ze versterken de samenhang en de eigenheid van een landbouwbedrijf als levend organisme. Dit draagt bij aan de productie van hoogwaardige voeding voor lichaam en geest, die mensen ondersteunt in hun fysieke en mentale ontwikkeling.

Samen koemestpreparaat roeren

Wat zijn biodynamische preparaten?

Grondlegger van de biodynamische landbouw Rudolf Steiner raadde tijdens zijn Landbouwcursus in 1924 aan om bepaalde preparaten toe te passen. Het gebruik hiervan is karakteristiek voor de biodynamische landbouw. Geneeskrachtige planten, koemest en gemalen bergkristal worden in een dierlijke omhulling verpakt en gedurende een deel van het jaar in de bodem bewaard, waar ze de krachten die in de aarde leven en de kosmische constellaties in zich opnemen. Het gebruik van deze preparaten – ze worden ook wel *bio-organisiers* genoemd – ondersteunt alle levensprocessen in de wijde omgeving van het landbouwbedrijf. Het maken en toepassen van biodynamische preparaten is een ritueel dat de verbinding van boeren en tuinders met de levensprocessen versterkt en hen scherpst als waarnemers.

Het verzorgen van leven heeft, net als bij onszelf, alles te maken met ritme en balans. De preparaten bevorderen de afstemming van levensprocessen op kosmische ritmes en samenhangen. Dat draagt bij aan een vruchtbare bodem, aan gezonde planten en dieren, en aan optimale voedingskwaliteit.

Welke preparaten zijn er?

De klassieke biodynamische preparaten, zoals Rudolf Steiner die heeft beschreven, zijn twee spuitpreparaten en zes compostpreparaten. De spuitpreparaten (kiezel- en koemestpreparaat) worden over de gewassen of over de akker gespoten. Ze vormen samen een eenheid, waarbij het koemestpreparaat de verbinding van de gewas met de aarde versterkt en het kiezelpreparaat de verbinding met de vormende, kosmische krachten. De compostpreparaten (duizendblad-, kamille-, brandnetel-, eikenschors-, paardenbloem- en valeriaanpreparaat) worden aan de composthoop of de mest toegevoegd. Elk preparaat heeft een nummer gekregen (500 tot 507).

Sommige mensen gebruiken 'vegetarische preparaten', gemaakt van dezelfde planten als de klassieke preparaten, maar zonder dierlijke omhulling. In de loop der jaren zijn er ook andere preparaten ontwikkeld, zoals het driekoningenpreparaat en het koevlaaienpreparaat. Een overzicht van de preparaten staat in het kader.

Kamillepreparaat (links) en paardenbloempreparaat zijn net opgegraven en klaar voor gebruik

Overzicht van de preparaten

SPUITPREPARATEN

'Als het u nu lukt om het gewone bemesten met deze vorm van, laat ik zeggen, 'geestelijke mest' te verbinden, dan zult u wel zien hoeveel vruchtbaars er uit deze zaak kan voortkomen.' (Alle quotes in dit overzicht zijn uit de Landbouwcursus van Rudolf Steiner.)

Koemestpreparaat (500)

Het koemestpreparaat verlevendigt de bodem en stimuleert bodemleven, ontkiemen van zaad en groeikracht van het gewas. Koeienhoorns worden in het najaar met koeienmest gevuld en ingegraven en in het voorjaar weer opgegraven. De inhoud van de hoorns wordt vervolgens in water geroerd (gedynamiseerd). Dit water wordt over de akker gespreid. Dat kan na de winter over alle akkers, weilanden en beplantingen. Andere momenten kunnen zijn: na bemesten, bij het uitstoelen van het graan, na het maaien van grasland of bij de laatste grondbewerking voor het zaaien, planten of poten.

Kiezelpreparaat (501)

Het kiezelpreparaat versterkt de weerstand tegen ziekten en plagen en bevordert smaak, kwaliteit en rijping. Het wordt gebruikt tijdens de plantengroei 'als datgene zich vormt wat men wil oogsten'. Het kan ook over het gewas worden gespoten, wanneer het langere tijd donker weer is. Koeienhoorns worden in het voorjaar gevuld met het fijngemalen mineraal bergkristal en ingegraven. In het najaar wordt het opgegraven. In een glazen pot die in het licht wordt bewaard, blijft het preparaat jarenlang bruikbaar. De kiezel wordt in water geroerd en 's ochtends vroeg over het gewas verneveld.

COMPOSTPREPARATEN

'We zullen door deze zes ingrediënten zowel van gier als van stalmest en compost een voortreffelijke mest kunnen maken.'

Duizendbladpreparaat (502)

'Duizendblad werkt al buitengewoon weldadig als ze langs de rand van de akkers groeit. Duizendblad werkt gunstig op haar omgeving, zoals sommige sympathieke mensen in een gezelschap werken, louter door hun aanwezigheid.'

Duizendbladbloemen worden in een hertenblaas bewaard, in de zomer boven de grond en daarna in de winter onder de grond.

Kamillepreparaat (503)

'We zullen door zo te bemesten [door toevoegen van kamillepreparaat] gezondere planten, werkelijk gezondere planten kweken dan wanneer we niet aan een dergelijke bemesting doen.'

Stukjes runderdarm worden gevuld met kamillebloemen. Deze worstjes worden in het najaar begraven en in het voorjaar weer opgegraven.

Brandnetelpreparaat (504)

'Door deze toevoeging wordt de mest gewoonweg verstandig gemaakt en vooral ook in staat gesteld om de aarde waar hij nu doorheen wordt gewerkt verstandig te maken, zodat die zich individualiseert ten gunste van de planten die we op deze manier willen telen.'

De bovengrondse delen van de brandnetel worden verzameld en gedurende de winter ingegraven, zonder gebruik te maken van een dierlijk orgaan.

Eikenschorspreparaat (505)

'Door dit middel wordt nu iets aan onze meststoffen meegegeven wat hun werkelijk de krachten schenkt om schadelijke plantenziekten preventief te voorkomen, tegen te houden.'

Schors wordt van de stam van een zomereik geschraapt. Deze stukjes schors worden in de schedel van een landbouwhuisdier gedaan, die gedurende de winter wordt begraven.

Paardenbloempreparaat (506)

'De onschuldige gele paardenbloem is een buitengewone weldaad voor de omgeving waarin hij groeit. Hij is echt een soort afgezant van de hemel. Het preparaat zal de bodem het vermogen geven precies zoveel kiezelzuur uit de kosmos aan te trekken als voor de planten nodig is, zodat de planten gevoelig worden voor alles wat in hun omgeving werkt en vervolgens zelf aantrekken wat nodig is.'

Paardenbloemen worden verpakt in een koeiendarmscheil (mesenterium of buikvlies) en gedurende de winter in de bodem bewaard.

Valeriaanpreparaat (507)

'Als we dit verdunde sap van valeriaanbloemen heel fijn verdeeld over de mest toevoegen, dan kunnen we de mest ertoe brengen zich speciaal tegenover dat wat forforsubstantie wordt genoemd op de juiste manier te gedragen.'

Valeriaanbloemen worden geperst en het sap wordt verdund over de composthoop verneveld. In het vroege voorjaar kan het ook bij kou en dreigende nachtvorst als verwarmend preparaat over bodem, fruitbomen en gewassen worden gesproeid.

OVERIGE PREPARATEN

Equisetumpreparaat (508)

'We kunnen uit Equisetum arvense een soort thee maken, tamelijk geconcentreerde thee, die we dan verdunnen en als gier toepassen op die velden waar dat nodig is, waar we roest en dergelijke plantenziekten willen bestrijden.'

Thee van verse of gedroogde heermoesplanten (*Equisetum arvense*) kan verdund over gewassen worden gesproeid om schimmelziektes te bestrijden.

Driekoningenpreparaat

Hugo Erbe heeft een preparaat ontwikkeld met wierook, goud en mirre. Nadat het in water is geroerd, wordt het over de grond gesprendeld tijdens een wandeling langs de buitengrens van het landbouwbedrijf. Het versterkt het vermogen van de 'huid' van het bedrijf om goede dingen binnen te houden en minder goede dingen buiten te houden.

Koevlaaienpreparaat

Maria Thun heeft het koevlaaienpreparaat ontwikkeld op basis van koemest, eierschalen, basaltmeel en compostpreparaten. Het bevordert humusvorming en verbetert de bodemstructuur. In Duitsland wordt het preparaat veel gebruikt voor grond die wordt omgeschakeld.

Vegetarisch preparaat

May Bruce heeft een vegetarisch preparaat ontwikkeld op basis van dezelfde planten als de klassieke preparaten, maar zonder de dierlijke omhulling. Ze worden gedroogd en vanuit een meditatieve houding per soort in een vijzel vermalen en vervolgens gemengd. De bereidingswijze staat beschreven in het boek *De mens tussen aarde en kosmos* van Guurtje Kieft.

Deelnemers aan de preparatendag op De Beersche Hoeve hebben de koeienhoorns opgegraven en kloppen de mest eruit

Ik heb nog nooit preparaten gemaakt. Hoe begin ik?

Het is leuk en leerzaam op je aan te sluiten bij een groep boeren, zodat je samen preparaten kunt maken. Of je kunt meedoen aan een cursus. Wil je het liever zelf doen? Je zou met bijvoorbeeld twee preparaten kunnen beginnen en volgend jaar weer twee andere. De overige preparaten bestel je in het begin via de webshop.

Hoe vind ik collega's om samen aan de slag te gaan?

Steeds meer boeren zoeken elkaar op om samen preparaten te maken. Ze maken er een gezellige en inspirerende dag van, soms met een lezing of een workshop erbij. Stichting Demeter verzamelt informatie over deze initiatieven, op te vragen via info@stichtingdemeter.nl.

Waar en wanneer zijn er cursussen?

Elk jaar vinden enkele cursussen plaats, zowel bedoeld voor professionele boeren en tuinders als hobbytuinders, die wat meer willen weten over de achtergronden van de preparaten en het maken ervan en er ervaring mee op willen doen. Deze cursussen worden aangekondigd op stichtingdemeter.nl. Informatie is ook op te vragen via info@stichtingdemeter.nl.

Hoe maak ik ze?

De BD-Vereniging heeft een publicatie gemaakt, waarin uitgebreid staat beschreven hoe je de preparaten kunt maken. De schrijvers, Jola Meijer en Albert de Vries, hebben zelf jarenlange ervaring en geven allerlei praktische tips; over hoe je valeriaanbloemen perst, een darm droogt, maar ook hoe je voorkomt dat een hond je preparaten opgraaft. (Zie: 'Waar kan ik meer lezen?')

Hoe gebruik ik ze en in welke hoeveelheden?

Een handleiding voor het gebruik van de preparaten met richtlijnen voor hoeveelheden is te vinden op de debeerschehoeve.nl bij 'preparaten bestellen'.

Hoe kan ik preparaten of ingrediënten daarvoor bestellen?

Kant-en-klare preparaten en ingrediënten voor preparaten, zoals hertenblazen en koeienhoorns, zijn te bestellen bij Gineke de Graaf van De Beersche Hoeve via debeerschehoeve.nl.

Is de werking door onderzoek aangetoond?

Er is allerlei onderzoek uitgevoerd waarin positieve werkingen van preparaten zijn vastgesteld, zoals betere bodemvruchtbaarheid, betere doorworteling, betere weerstand van het gewas tegen ziekten en plagen, en betere productkwaliteit. Andere onderzoeken laten tegenstrijdige resultaten zien of geen werking. Een overzicht van onderzoek is te vinden op biodynamic-research.net/ras/preeng.

Dat spuitpreparaten een harmoniserende of regulerende werking hebben op de gewasontwikkeling, is de conclusie van onderzoek van het Louis Bolk Instituut in 1995: '70 jaar praktijk en onderzoekservaring met de biologisch-dynamische spuitpreparaten'. In situaties dat de groei te weelderig is, wordt deze afgeremd. Omgekeerd wordt de groei gestimuleerd als de groeiomstandigheden te karig zijn, zoals in het vroege voorjaar. In beide gevallen leidt dit tot kwaliteitsverbetering.

Onderzoeker Albert de Vries schrijft in het Nawoord bij Steiners Landbouwcursus (uitgave 2017) over zijn onderzoek op grasland: 'Het gras met preparaten groeide na elke snede of weidegang in het begin meer ingehouden en vulde zich later sterker. Het bleef ook beter doorgroeien in de droge zomer, de tijd waarin gras van nature minder groeit. Op velden waar chilisalpeter toegediend was, liet het gras met preparaten zich minder opjagen. Deze waarnemingen brachten me op het begrip 'emancipatie'. Het gras 'emancipeerde' zich van de omgeving, liet zich minder verstoren door invloeden van buitenaf, was minder 'natuurgras' en toonde meer gecultiveerde eigenheid.'

Hoe kun je zelf de werking waarnemen?

Wie met preparaten werkt, doet eigen ervaringen en inzichten op. De ervaringen en waarnemingen van 14 boeren/preparatenmakers, afkomstig van alle delen van de wereld, zijn opgetekend in een internationaal onderzoek, zie 'waar kan ik meer lezen'. Waarnemingen zijn bijvoorbeeld: de stemming verandert (alsof de natuur jubelt; alsof er meer kleur is), koeien eten liever het gras van geprepareerd weiland, de bodemstructuur verbetert ('Ik zie bij ons minder erosie dan bij de (biologische) burenen'), de compost verteert beter en ruikt minder. Maar er zijn ook boeren die geen effecten waarnemen van de preparaten. Het kan stimulerend werken door bewust dingen uit te proberen, bijvoorbeeld de ene composthoop wel prepareren en de andere niet; of voor en na een kiezelbespuiting een gewas natekenen en daarbij aandachtig waarnemen.

De Initiatiefgroep Onderzoek Vormkrachten en Levenskrachten (levenskrachten.nl) organiseert cursussen en oefengroepen voor mensen die ervaring willen opdoen met het bewust waarnemen van levenskrachten.

Ik vind het maar vreemd ...

"Dat roeren in die preparatenton vond ik wel raar. Maar die preparaten intrigeerden me ook. Ze hadden me iets te vertellen, al begreep ik nog niet precies wat", vertelde tuinder Jan Schrijver over zijn eerste ervaringen met de biodynamische tuinbouw in 1971. Vanuit nieuwsgierigheid, verwondering en een open, onderzoekende houding blijken veel boeren en tuinders inspirerende, persoonlijke ervaringen op te doen door het werken met preparaten. Enkele zijn te lezen in het kader hieronder.

Gineke de Graaf graaft kamillepreparaat op

Persoonlijke ervaringen met preparaten

Jans Jeuken in Dynamisch Perspectief 2017-1 (zie bdvereniging.nl/dp): “Ze zijn allemaal anders, ook om mee te werken. De preparaten met bloemen hebben iets harmoniserends. Het voelt altijd heel mooi en verzorgend om ze te maken. Het koemestpreparaat is veel aardser. Het heeft iets rustigs en gezelligs. Dat merk je ook aan de sfeer. Er wordt altijd gezellig gekletst en gelachen als we het koemestpreparaat maken.” Het paardenbloempreparaat is haar favoriet: “De paardenbloemen hebben iets stralends. Ze knallen altijd uit het gras. Die paardenbloemen moeten dan in een darmscheil. Ik vind het beeld zo mooi dat het stralende dan omhuld wordt door de darmscheil.”

“Op het land ben je altijd bezig met een goede oogst, met een goede prijs of met een goed product. Als ik preparaten aan het maken ben, hoeft dat even niet. Dan ben ik gewoon met de preparaten bezig. Niet omdat ik een resultaat wil zien, maar omdat ik er enthousiast van word. Bijna als een kunstenaar die iets moois aan het maken is. Je kijkt dan ook naar je bedrijf alsof je een soort kunstenaar bent. Dat is heel waardevol.”

Frans van Laer in Dynamisch Perspectief 2013-1 (zie bdvereniging.nl/dp): “Ik heb de krachtige uitstraling van de preparaten ook daadwerkelijk zelf ervaren. In de cursus die ECOtherapeut Hans Andeweg hier op De Beukenhof een aantal jaren geleden gaf, leerden we die werkingen waarnemen. Dat was heel indrukwekkend, soms zelfs ontroerend. Ik herinner me een moment in de kas, waarbij aan het gewas gevraagd werd wat de werking van het hoornmestpreparaat was. Er steeg toen een prikkeling op alsof de kas gevuld was met Spa rood.”

“De dierlijke omhullingen en het blootstellen aan zomer- of winterhemel zorgen er op een heel speciale manier voor dat de werkingen van het plantaardige vulsel worden versterkt, aangevuld met planetenkwaliteiten. Dat zijn regulerende werkingen. Zo zorgt duizendblad voor een goede dosering en bemiddeling van de zwavelprocessen. Alles wat in de mest- of composthoop gebeurt, wordt door de preparaten zo gestuurd dat niets verloren gaat.”

“Heb je wel eens het verschil gezien tussen twee dezelfde mesthopen, waarvan de een wel geprepareerd is en de ander niet? Je ziet dan dat als je de niet geprepareerde mesthoop openhaalt, het gaat roken en vervliegen, terwijl de wel geprepareerde mesthoop mooier omgezet wordt en niet rookt. Daar spelen zich echt andere processen in af.”

Onderzoekers Edith Lammerts van Bueren en Coen ter Bergh schrijven in Ekoland 1997-3 (zie edepot.wur.nl/111150): In de uitwisseling van ervaringen was het opvallend hoe persoonlijk de voorbereiding van de bodem in het voorjaar is, en welke rol het hoornmestpreparaat daarin krijgt. De één moet eerst zien dat het gewas begint te groeien voor hij het koemestpreparaat spuit. Het is zijn intentie om het gewas iets mee te geven ter ondersteuning van het groeiproces. Voor een ander is het moment van zaaien het geschikte tijdstip. Hij heeft daarbij het beeld dat aarde en kosmos bij elkaar worden gebracht door op het zaaimoment met de preparaten te spuiten. Een ander kiest ook dat moment maar vindt de motivatie voor zichzelf in het gevoel dat je op het zaaimoment met de voorjaarsbeweging meegaat en dat je dan de grootste kans hebt dat je iets teweeg kan brengen. Die voorjaarsbeweging spreekt de graanteler aan. Voor zijn gevoel past het niet om koemest in het najaar te geven als hij wintertarwe zaait. Daarom spuit hij pas in het voorjaar. Dat eenmalige spuiten spreekt een groenteteler minder aan, hij wil het gewas tijdens de groei nog best een extra steuntje in de rug geven. Als een soort ‘finishing touch’. Alsof we dan nog niet alle mogelijkheden hebben gehad, meldt een teler dat voor hem het beste moment juist op de kale akker voor het zaaien in maart/april is, als het weer het tenminste toelaat om zo vroeg op het land te rijden. Hij gebruikt het koemestpreparaat als een soort ‘wakker maken’ van de grond. Hij spuit de preparaten niet zozeer voor het gewas als voor de verzorging van de grond; hij heeft een sterke binding met de bodem en voor hem betekent de grond veel: zoiets als ‘mijn tweede vrouw’. Ook hij ervaart dat het eerste spuiten een bijeenbrengen van aarde en kosmos is. Alsof je de grond een soort van antenne meegeeft voor betere ‘ontvangstmogelijkheid’. Voor een ander is het spuiten vóór het zaaien simpelweg gewenst om rijsporen in het gewas te vermijden.

Waar kan ik meer lezen?

Biodynamic-research.net De resultaten van tal van onderzoeken naar preparaten zijn verzameld op deze Engelse website: <http://www.biodynamic-research.net/ras/preeng>

Biologisch-dynamische preparaten, maken en toepassen. Een handig boekje (2010) over de preparaten met veel praktische tips. Te bestellen à €4,95 via <http://bdvereniging.nl/publicaties-bestellen>

Biologisch-dynamische spuitpreparaten in ontwikkeling - 70 jaar praktijk, onderzoek en visie in Nederland. Onderzoek Louis Bolk Instituut, door Edith Lammerts van Bueren en Joke Beekman-de Jonge, 1995.

De mens tussen aarde en kosmos. In dit boek (2010) beschrijft Guurtje Kieft onder andere over de achtergronden van vegetarische preparaten en hoe ze worden bereid. Het boek is à €19,50 te bestellen via www.dezonnetuin.org.

Demeter Journal 14. Themanummer van het Duitse Demeter Journal over preparaten, 2012, te downloaden via <https://demeter.de/journal/14>

Keuzemoment toepassing preparaten onderzocht. Artikel van Edith Lammerts van Bueren en Coen ter Bergh in Ekoland 1997/3, <http://edepot.wur.nl/111150>

Levenskrachten en preparaten. Themanummer van Dynamisch Perspectief (2017-1), het ledenblad van de BD-Vereniging, met allerlei artikelen rond het thema levenskrachten en preparaten. Te bestellen à €4,95 via <http://bdvereniging.nl/publicaties-bestellen>. Te downloaden via www.bdvereniging.nl/dp

Planetenkrachten en levensprocessen. Antroposofisch arts Bernard Lievegoed schreef in 1975 een 'een bijdrage om de door Rudolf Steiner genoemde preparaten voor de landbouw beter te leren begrijpen'. Lievegoed behandelt hierin de processen en werkingen van de planeten en vergelijkt die met de werkingen en kwaliteiten van de verschillende spuit- en compostpreparaten. Dit boekje is door de BD-Vereniging digitaal beschikbaar gemaakt via <http://bdvereniging.nl/bdlandbouw/planetenkrachten-en-levensprocessen>

Präparate, Einführung in die biodynamische Preparatearbeit. Handboek (2016) voor het maken van preparaten, gemaakt door de Duitse Demeter-organisatie. Te bestellen à €5 via <https://demeter.de/praeparate-handbuch>

The biodynamic preparations in context. Internationaal onderzoek (2016) naar het gebruik van preparaten wereldwijd. Het rapport beschrijft de individuele ervaringen van 14 boeren/preparatenmakers uit alle delen van de wereld. De Engelse versie is te lezen via http://www.sektion-landwirtschaft.org/fileadmin/landwirtschaft/Pr%C3%A4parate/The_biodynamic_preparations_in_context_web.pdf; de Duitse versie via http://www.sektion-landwirtschaft.org/fileadmin/landwirtschaft/Pr%C3%A4parate/Pra%CC%88parate_Studie_web.pdf

Vruchtbare landbouw op biologisch-dynamische grondslag. De acht voordrachten die Rudolf Steiner in 1924 hield over de landbouw worden door iedereen 'De Landbouwcursus' genoemd. De in 2017 vernieuwde uitgave van dit boek is verkrijgbaar via de (online) boekhandel à €32,50.

Stichting Demeter 2018
0343 522355
www.stichtingdemeter.nl
info@stichtingdemeter.nl
Tekst en foto's: Ellen Winkel